

[บทความพิเศษ]

สุธาทิพย์ โมราราย

อดีตอาจารย์ คณะภาษาต่างประเทศ มหาวิทยาลัยบักกิง

นักเขียนรางวัลสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ พ.ศ.2540

Happiness2505@yahoo.com

ผู้หญิง ฮิญาบ และการ “ปิดกั้น”

ภาพศิลปะงดงาม ดูสูงส่ง และขรึมขลัง ที่ถูกแทรกด้วยภาพด้านข้างของหญิงงามคลุม
ฮิญาบดำขลับยิ่งส่งให้ภาพศิลปะภาพนั้นงดงามขึ้น

“ขบวนเจ้าบ่าว” หญิงคลุมฮิญาบสีแดง (กลาง) คือคุณณอม อารี หรือ “ชะห์” เจ้าของบ้านไม้ชายคลองแห่ง “ชุมชนสุหร่าแดง” จากซ้ายมาขวาคนที่สองในชุดดำคือผู้เขียน

ภาพนี้มาจากงานนิทรรศการศิลปะในแคชเมียร์ ดินแดนแห่งความขัดแย้งระหว่างปากีสถานและอินเดีย

ศิลปะสองสาขาที่ผสมกันอย่างกลมกลืนนี้ได้เผยแพร่ออกไปทั่วโลก

ฉันไม่แน่ใจว่าใครคือช่างภาพที่มีมุมมองวิเศษเช่นนั้น เพราะในเว็บไซต์ที่นำมาอ้างอิงต่อๆ กันไปก็ละเอียดที่จะให้เครดิต “ช่างภาพ” ผู้นั้น

ช่างภาพ นักเขียน ศิลปิน ผู้ใช้แรงงาน ฯลฯ อีกคณานับที่สร้างสรรค์งานระดับ “ปิดทองหลังพระ” หรือ “ปิดทองหลังพระอัลลอฮ์” มากกว่าผู้ทำงานเบื้องหน้า ซึ่งมีน้อยกว่านัก เป็นสัจธรรมของการทำงานสร้างสรรค์ของผู้ที่ต้องการปิดกั้นตนเองหรืออาจถูกปิดกั้น

“ปิดกัน !”

ฉันถามตัวเองขณะคลุมผ้าฮิญาบและสวมชุดโต่ปัสต้าเหมือนหญิงในภาพศิลปะงามนั้นเป็นครั้งแรกในชีวิต !

“ฮิญาบ” แปลว่า “ปิดกัน” และนิยามดังกล่าวส่งผลให้มีการต่อต้านการคลุมฮิญาบหรือตีความผิดพลาดไป จนก่อให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนาและสังคมอย่างลึกซึ้งวงกว้าง

“ปิดกัน” กลุ่มนักเรียกร้องสิทธิสตรีสากลก็ได้ประท้วงหรือดำเนินการสารพัดรูปแบบเพื่อให้ยกเลิกสิ่งนี้ โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นที่เป็นรากเหง้าหรือแก่นความคิดหลักจากประวัติศาสตร์ของประเพณีหรือวัฒนธรรมชุมชนที่ส่งทอดกันมาชั่วลูกหลาน และคนรุ่นเก่ายังคงอยากอนุรักษ์ไว้ต่อไปชั่วกัลปาวสาน

ฉันถามตนเองว่ารู้สึกเช่นไรตอนที่ได้สวมชุดโต๊ปและคลุมฮิญาบครั้งแรก โดยไม่เคยคิดมาก่อนเลยว่า ในฐานะพุทธศาสนิกชน วันหนึ่งจะได้คลุมผ้าแบบหญิงอิสลาม !

การคลุมฮิญาบของสตรีมุสลิมนั้นไม่ใช่ประเพณีของอาหรับ แต่เป็นบทบัญญัติของศาสนา ฮิญาบแปลว่า ปิดกัน ต้องโชว์ แต่อิสลามสวยด้วยการปกป้อง สวยด้วยอัตลักษณ์ของศาสนา มองให้ลึกลงไปว่าสาว ๆ เหล่านี้รักนวลสงวนตัว และมีความสวยงามของผู้ศรัทธา

การคลุมผ้า (ฮิญาบ) ของสตรีมุสลิมนั้นไม่ใช่ประเพณีของอาหรับ แต่เป็นบทบัญญัติของศาสนา ฮิญาบ แปลว่า ปิดกัน

“นี่คืออิสลาม”

นี่คือชื่อหนังสือเล่มแรกๆ ที่ฉันได้รับเป็นกำนันที่ที่หนึ่งลงเป็นแขกของครอบครัวมุสลิม ณ ชุมชนสุเหร่าแดง ซึ่งกำลังจะจัดพิธีมงคลสมรสให้คู่บ่าว-สาว ชื่อหนังสือทำให้สัมผัสถึงนิมิตที่ดีว่า จะทำให้ฉันรู้จัก “อิสลาม” ได้ดีขึ้น

หลังจากรีดผ้าฮิญาบครั้งแรกให้เพื่อนหญิงมุสลิมชื่อ “ชะห์” ซึ่งจะต้องเตรียมตัวไปร่วมขบวนขันหมากในวันรุ่งขึ้น ฉันยังอาสาซอยชายผ้าชุดโต๊ปสีดำยาวกรอมเท้าที่หลดรูปให้เรียบร้อย

ขณะที่เห็นทุกคนใน “ชุมชนสุเหร่าแดง” คั่นยาว กรุงเทพฯ ล้วนรู้สึกจุกอกกันทำหน้าที่ต่างๆ คนละไม้คนละมืออย่างสามัคคีกันตามหลักคำสอนในคัมภีร์อัลกุรอานที่ฉันจดจำความหมายมาปฏิบัติตาม ทำนองว่า คนงอมืองอเท้าหรือกินแรงผู้อื่นเป็นสิ่งที่น่าละอาย

จึงไม่แปลกใจที่จะเห็นชาวมุสลิมมักกุกูลใจช่วยเหลือเกื้อกูลกันในหมู่คณะในทุกเรื่องอย่างน่าเอาอย่าง ขณะที่หลายชุมชนเมืองยุคนี้ได้เปลี่ยนหัวใจมนุษย์ให้กลับกลายมาเป็นเครื่องจักรที่นิยมการโดดเดี่ยวตัวเองกันมากขึ้น

“ฮิญาบ” แปลว่า “ปิดกัน” และนิยามดังกล่าวส่งผลให้มีการต่อต้านการคลุมฮิญาบหรือตีความผิดพลาดไป จนก่อให้เกิดความขัดแย้งทางศาสนาและสังคมอย่างลึกซึ้งวงกว้าง

น่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเรียกร้องด้วยวาทกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็น “ความสมานฉันท์” “สามัคคี” หรือ “สันติภาพ” ฯลฯ ไม่เป็นไปตามเป้าหมายอย่างที่คิดในทุกสถานการณ์

ดังนั้นคำสอนในศาสนาและการหล่อหลอมหรือส่งเสริมแนวคิดดีงามในสังคมจึงเป็นเรื่องจำเป็น

“ฉันสอนลูกมาตั้งแต่ร้องเพลงกล่อมแล้ว หลักคำสอนของเราเหมือนเข้าโรงเรียนตั้งแต่ยังไม่เข้าโรงเรียน”

หญิงม่ายมุสลิมคนหนึ่งพูดถึงลูกสี่คนจากพ่อมุสลิมสี่คนอย่างผู้ผ่านชีวิตมากร้านโลกและรู้จักชีวิตฉันบ้างเอือมระอาหลังชีวิตเธอจากข้อเขียนเรื่องหนึ่งซึ่งลูกสาวเธอได้เขียนเอาไว้ และมอบให้อ่าน

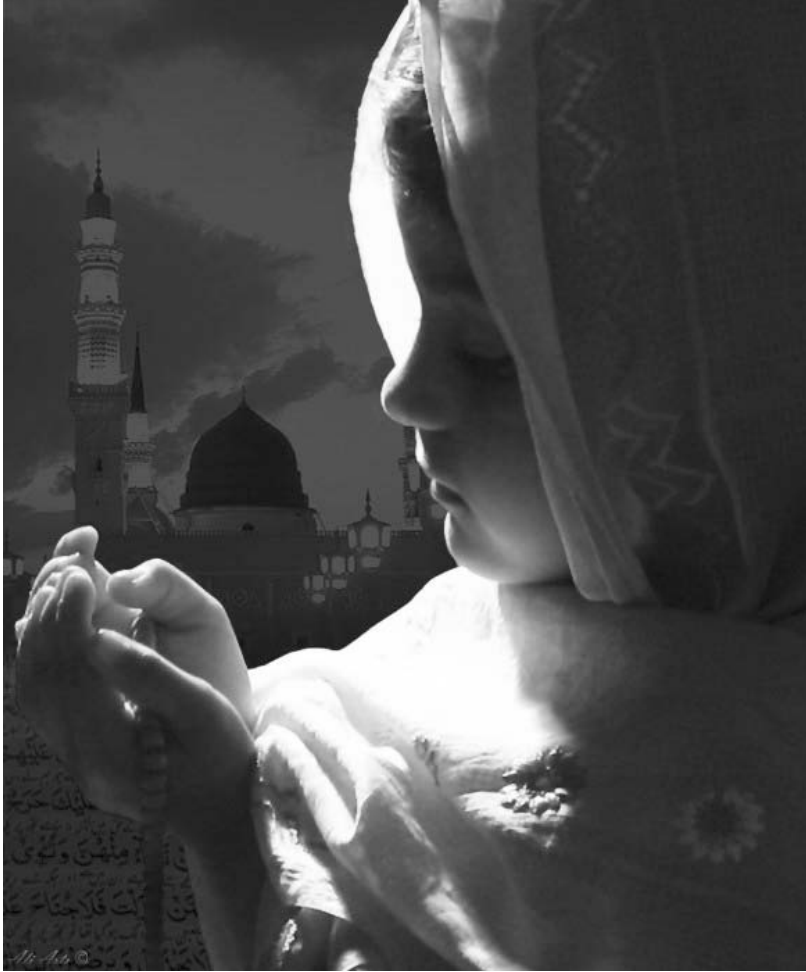
“ชุดนี้ซื้อมาจากซาอุดีอาระเบีย”

ชะห์หรือชื่อจริงว่า ถนอม อารี ตอบคำถามฉันเมื่อฉันชมว่าชุดที่ฉันกำลังรีดอยู่นั้นสวยมาก

“พู่นี่ใส่ชุดนี้ไปร่วมขบวนแห่ขันหมากกับเรานี่”

ชะห์เชิญชวนฉันให้แต่ง “ชุดโต๊ป” เพื่อเข้าร่วมขบวนแห่ขันหมากไปกับคณะเจ้าบ่าวซึ่งเคยเป็นอดีตประธานนักเรียนโรงเรียนสอนศาสนาในชุมชนแห่งนั้น จึงมีผู้เข้าร่วมงานคับคั่ง สะท้อนว่าเขาคงเป็นผู้นำที่สร้างความดีความชอบให้ชุมชนแห่งนี้ไม่น้อย จึงสามารถรวมตัวผู้คนทุกเพศทุกวัยไว้ได้มากมาย ตั้งแต่วันเตรียมงานเป็นต้นมาจนถึงวันนี้

“เป็นชาวพุทธจะแต่งชุดโต๊ปนี้ได้หรือ” ฉันถาม “ได้สิ” ชะห์ตอบ

ภาพนี้ศิลปินให้ชื่อว่า Dua 2 หรือ “ดูอา” แปลว่าภาวนาหรือขอพรต่อพระเจ้า ศิลปินได้ให้นางแบบสวมใส่เสื้อผ้าสีเหลืองที่เข้ากันได้ดีกับสีแดง และตัดกับฉากที่เป็นเงาสถานที่ร้างๆ ราวกับเธอภาวนาต่อพระเจ้าให้ได้ไปยังที่แห่งนั้นสักครั้ง

“ชาวพุทธหรือคนต่างศาสนาจะสวมฮิญาบได้ด้วยไหม”

ฉันสงสัย เพราะหากจะเข้าร่วมขบวนแห่กับชาวมุสลิม ถ้าฉันจะปล่อยผมไปคนเดียว เกรงว่าอาจไม่เหมาะสมและไม่ให้เกียรติเจ้าภาพ

“ได้สิ” ชะหัดอบ

“ชาวพุทธก็สวมได้ ขึ้นอยู่กับเจตนา แต่หากเป็นชาวมุสลิมมาเข้าวัดหรือทำพิธีกรรมไทยไม่ได้นะ” เสียงจากเพื่อนภิกษุรูปหนึ่งซึ่งปัจจุบันลาสิกขาบทแล้วยังคงเป็นคำตอบให้ฉันไม่ปิดกั้นตัวเองในเรื่องนี้

ขณะพิศมองชุดสีดำสวยด้วยลายปักเรียบแต่หรู ด้วยดีเงิน และสอยชายกระโปรงไปด้วยนั้น ฉันอด

ไม่ได้ที่จะมองเพื่อนมุสลิมหญิงซึ่งกำลังทำละหมาดต่อหน้าในชุดเสื้อคลุมสีชมพูมิดชิดไปหมด

ญาติๆ จากต่างจังหวัดได้เดินทางมาช่วยเตรียมงานล่วงหน้า บรรยากาศวันนั้นจึงอบอุ่นด้วยสายสัมพันธ์ในหมู่ญาติมิตรที่มารวมตัวกัน ณ บ้านไม้ริมคลองแสนแสบของเพื่อนสาวโสດผู้นี้

“ลูกชายเป็นโรคหัวใจรั่ว”

ญาติคนหนึ่งของชะหัดแนะนำให้ฉันรู้จักลูกชายตัวน้อยที่คอยคลอเคลียอยู่กับแม่ไม่ยอมห่าง

“เพราะอะไร”

ฉันสนใจสาเหตุของโรค ซึ่งแม่เล่าว่ารักษายากมาก จนหมอบอกว่าให้ทำใจ เพราะเกือบเอาชีวิตไม่รอด

“ตอนตั้งท้องนั้นฉันทำงานหนักมาก เพราะต้องนวดแป้งโรตีสึนละลายกิโกล และเหนียวมาก” เธอเล่า

“โรคนี้เกี่ยวอะไรกันกับการนวดแป้งโรตีสึ” ฉันสงสัย

“เวลานวดโรตีสึหลาย ๆ กิโกล มันต้องกลืนหายใจไปด้วย เราทนได้ แต่ลูกในท้องทนไม่ได้ ความจริงก็ไม่ว่าหรอกว่ามาจากสาเหตุนี้ แต่หมอบอกว่าเรากลืนหายใจใหม่ตอนท้อง เราจึงจำได้ว่า เออ ... จริงด้วย”

เหลือเชื่อที่อาชีพขายโรตีสึสุจริตเพื่อเลี้ยงครอบครัวจะกลายเป็นสาเหตุของโรคที่คาดไม่ถึง และต้องดูแลต่อเนื่องมาจนบัดนี้

อย่างไรก็ตาม เธอเชื่อว่า “พระอัลเลาะห์” ประทานพรให้เธอเสมอมา

“หากวันไหนไม่ทำอะไรมาด จะไม่สบายใจอะไร ก็ไม่ดี แต่ถ้าวันไหนทำอะไรมาด อะไร ก็ดีหมด ยิ่งยังงี้จึงต้องหาเวลาทำอะไรมาดให้ครบห้าครั้งต่อวัน บางทีกำลังขายของอยู่ ก็ต้องทิ้งลูกไว้แล้วทิ้งร้านไปทำอะไรมาด...”

“ศรัทธา” คือสิ่งที่เธอเล่าว่า ทำให้ต่อสู้เพื่อลูกชายที่หมอบอกว่าโอกาสรอดชีวิตจากการผ่าตัดนั้น “ห้าสิบ/ห้าสิบ”

ศาสนายังเป็นแสงทอแสงนำทางชีวิตของตัวเอง และครอบครัว

ภาพขณะเธอวางลูกลงชั่วคราว แล้วสวมชุดเสื้อคลุมมิดชิด ก่อนจะคุกเข่าและก้มลงทำอะไรมาด สลับกับยืนขึ้นอย่างสงบนั้น ยังคงเป็นภาพติดตาฉันมาจนบัดนี้

เสียงฮาซานเหมือนจะเล็ดลอดจากอดีตสู่ปัจจุบัน จากมัสยิดข้างบ้านฉันในภาคใต้ ซึ่งห่างไปอีกไม่กี่ไกลก็จะเห็นยอดโบสถ์จากวัดเก่าแก่

นั่นคือความต่างในความเหมือนแห่งศรัทธา และผสานผู้คนสองศาสนาให้อยู่ร่วมชุมชนเดียวกัน

“ปิดกัน” กลุ่มนักเรียกร้องสิทธิสตรีสากลก็ได้ประท้วงหรือดำเนินการสารพัดรูปแบบเพื่อเรียกร้องสิ่งนี้โดยไม่คำนึงถึงสิ่งอื่นที่เป็นรากเหง้าหรือแก่นความคิดหลักจากประวัติศาสตร์ของประเพณีหรือวัฒนธรรมชุมชนที่ส่งทอดกันมาชั่วลูกหลาน และคนรุ่นเก่ายังคงอยากอนุรักษ์ไว้ต่อไปชั่วกัลปาวสาน

ได้อย่างสงบ

ฉันเติบโตและผ่านชีวิตนักเรียนในชุมชนสองวัฒนธรรม ณ “หาดใหญ่ใน” อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา มายาวนาน แม้ไม่ได้เติบโตในบ้านเกิด ณ อำเภอเบตง จังหวัดยะลา แต่สองพื้นที่นี้มีความเหมือนกันอย่างหนึ่งคือชุมชนมุสลิมซึ่งสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนชาวพุทธหรือศาสนาอื่น ๆ ได้อย่างกลมกลืนตลอดมา

“ตอนเล็กๆ ลูกพูดไทยไม่ได้”

แม่หรือที่พวกเราพี่น้องเรียกกันว่า “มะ” ตามสำเนียงเรียกแม่ของชุมชนมุสลิมที่เรชาติตปากมาเล่าให้ฉันฟัง และยืนยันว่า เวลานั้นฉันพูดภาษาถิ่นยารวีและภาษาจีนได้ตามสภาพแวดล้อมที่คนสองภาษานี้มีมากกว่าคนไทยในชุมชนเบตงแห่งนั้น เหลือเชื่อว่า วันนี้ฉันจะกลายมาเป็น “ครูสอนภาษาไทย” !

“นี่คืออิสลาม”

ฉันพลิกหนังสือที่หญิงสาวนาม “ซัลมา” มอบให้ทันทีที่รู้จักกัน เมื่ออย่างก้าวแรกที่เข้าไปเป็นแขกของบ้าน

ซัลมาเป็นหลานสาวของชะห์ เธอคงสัมผัสได้ว่าฉันรักหนังสือ หรือไม่ก็คงอยากแนะนำให้รู้จัก

“อิสลาม” โดยผ่านหนังสือเล่มนี้

ชื่อ “นี่คืออิสลาม” หรือ THIS RELIGION OF ISLAM ผู้เขียนคือ สัยยิด กุฎุบ แปลโดย ฮาซิม หนูนอนันท์

นอกจากนั้น ชัลมายังมอบจุลสารสำหรับมุสลิม อีกสองเล่มให้ฉัน คือเล่มหนึ่งชื่อ ROTI-MATABA และอีกเล่มชื่อ HARAL LIFE

มีชะการรียา อมตยา เป็นภาพหน้าปก

“หนูสัมผัสภาษา “พีเซ” ในเล่มนี้”

ชัลมาหมายถึง ชะการรียา อมตยา กวีมุสลิม ชาวบาหลี เจ้าของบทกวีรางวัลซีไรต์ชื่อ “ไม่มีหญิงสาวในบทกวี” และบทกวีแปลอีกบางเล่ม

ชัลมาแนะนำตัวเองว่าสำเร็จการศึกษาด้านวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และเคยไฝ่ฝันว่า

“อยากเป็นนักข่าวสงคราม”

“ตอนนี้ไม่อยากเป็นแล้ว” เธอบอก

“เพราะอะไร” ฉันถาม

“เพราะข่าวในยุคนี้เชื่อไม่ได้ หนูจึงไม่อยากดูข่าวเลย” ชัลมาให้เหตุผล

แม้จะไม่ได้เป็นนักข่าวสงครามดังความใฝ่ฝันดั้งเดิม แต่ชัลมาก็ยังคงใช้วิชาความรู้ที่ร่ำเรียนมาทำงานสื่อสารมวลชน และเขียนหนังสือ โดยสมัครใจลงพื้นที่ทำงานเพื่อเป็นปากเสียงให้ชาวมุสลิมหรือต่างศาสนารู้จักอิสลามมากขึ้นในด้านงดงาม

นั่นคือความมุ่งมั่นตั้งใจของชัลมา เพื่อหวังจะสร้างสถานการณ์ภาคใต้และการอยู่ร่วมกันระหว่างสองศาสนาหรือรวมถึงศาสนาอื่นๆ ให้ดีขึ้น

“พรุ่งนี้หนูจะไปปัตตานี” เธอบอกกำหนดการวันต่อไป

“ไปทำอะไร” ฉันถาม

“หนูคิดถึงปัตตานี ต้องไปทุกเดือน”

ชัลมายิ้มสดใส เมื่อพูดถึงดินแดนแห่งความรักและผูกพัน

การคลุมฮิญาบของสตรีมุสลิมนั้น ไม่ใช่ประเพณีของอาหรับ แต่เป็น บทบัญญัติของศาสนา ฮิญาบ แปลว่า ปิดกัน ต้องโชว์ แต่อิสลามสวดยด้วยการปกป้อง สวดยด้วยอัตลักษณ์ของศาสนา มองให้ลึกลงไปว่าสาว ๆ เหล่านี้รักหวลสงวนตัว และมีความสวยงามของผู้ศรัทธา

“พี่ก็ผูกพันกับปัตตานี เพราะเคยเรียนที่ ม.อ.ปัตตานี”

ฉันรีบบอกสถาบันที่เรียนมา และขอติดรถเดินทางไปด้วยกันกับเธอ ซึ่งเสาว่าจะมีสารถึเป็นบรรณาธิการวารสารเกี่ยวกับอิสลาม

ชัลมาแสดงความยินดี

หัวใจฉันโอบยิบไปถึงปัตตานี ทิพยสถานแห่งความรักและความรู้ ซึ่งมีคุณูปการต่อการศึกษา ชีวิต และการทำงานมาจนบัดนี้

“อย่าไปเลยปัตตานี”

ครั้งหนึ่งที่ฉันได้รับเชิญไปเป็นวิทยากรในพื้นที่แถบนี้ เพื่อนสนิทชาวพุทธสั่งห้ามเด็ดขาด ด้วยเหตุผลเรื่องความปลอดภัย เพราะข่าวร้ายที่โหมประโคมกันอยู่ทุกวันพร้อมภาพข่าวสยดสยอง เสมือนว่าดินแดนแห่งนี้เป็นเขตมึคสัญญ์ซึ่งบูชาไสยศาสตร์

“ฉันอยากกลับไปเรียนรู้อปัตตานี”

เสียงตัวเองสะท้อนก้องในหัวใจ

“หากว่าอัลลอฮ์ไม่ทรงห้ามมนุษย์มีการควบคุมซึ่งกันและกันแล้ว ไซ้ โลกนี้จะพังพินาศเป็นแน่แท้” (จาก “นี่คืออิสลาม” โดยสัยยิด กุฎุบ แปลโดย ฮาซิม หนูนอนันท์ พ.ศ. 2521) ๘